

ALBERT GÁBOR:

S a Hókirály nem olvadt el...

- Wallenstein és Gusztáv Adolf hadászati forradalma -

A XVII. századig Európában ismeretlen az *állandó zsoldosereg* intézménye. Ez a legfőbb oka például annak, hogy a török ellenállás nélkül sétál be Európába. Az 50-60 ezer fős török sereggel szemben - alkalmilag szervezett zsoldosokat is foglalkoztató - 5-10 ezer fős európai seregek állnak.

Mi jellemzi ezeket az európai zsoldoshadakat? Kialakulásuk a XIV. századi Itáliára vezethető vissza. A fejedelmek egymás elleni harcaikban zsoldosvezéreket, *condottieriket* fogadtak fel. A condottierik vezette zsoldoshadak hódító útja a 30 éves háborúig tartott. Ezek az itáliai hadak a zsoldoseregek első nemzedékei. A XV. században a *svájci zsoldosok*, majd a *spanyol terció* lesz a leghíresebb; az utolsó nemzedéket a német *landschnechtek* képviselik.

A zsoldoshadseregek első válságjelei a XVII. század elején, a 30 éves háborúban már megmutatkoznak. Az első összeurópai háború a régi és az új rend első összecsapása. Ez jelentkezik a hadászat terén is. A híres spanyol terció először marad alul a franciákkal szemben, az osztrák landschnechtek tönkverik a fejletlenebb német és dán zsoldoseregeket, majd ugyanez az osztrák zsoldoshad is fejet hajt a fejlettebb svéddekkel szemben.

Itt kell szólnunk a kor két legtehetségesebb hadvezéréről, *Wallensteinről* és *Gusztáv Adolfról*.

Wallenstein cseh protestáns nemes, aki - katolikus hitre térvén - karrierjét II. Ferdinánd császár zsoldosvezéréként éri el. A cseh felkelés leverése után Friedland hercegségét kapja meg a császártól. Wallenstein korán felismeri Németország széttagozottságát. Elhatározza, hogy Habsburg jogar alatt egyesíti a német fejedelemségeket.

Wallenstein

Wallenstein "sikerlavinája" a protestáns és katolikus német fejedelemségek legyőzésével indul, majd IV. Keresztély dán seregei teszik le előtte a fegyvert. 1627-ben Schleswig-Holsteint és a Jylland-félszigetet szerzi meg. (Az osztrák Habsburgok soha nem álltak ilyen közel a német egység megvalósításához.) Már az egész Baltikum a lába előtt hever, 1629-ben a dánokkal megkötö a lübecki szerződést, amikor a német fejedelmek, a

Gusztáv Adolf

dánok, a franciák és a svédek összefognak Wallenstein ellen. A francia diplomácia hatására Gusztáv Adolf, a Hókirály megjelenik az európai porondon, hogy ne csak a Baltikumot szerezze vissza a cseh nemestől, de svéd vezetéssel egyesítse a protestáns német fejedelmeket. Az eredményt ismerjük, a Hókirály "nem olvadt el" Közép-Európában, és 1632-ben a lützeni csatában legyőzi Wallenstein.

Mi a svéd hadsereg győzelmének titka? Miben különbözik az osztrák seregektől?

Wallenstein korának legjobb katonáit tudta összefogni. Újítása abban állt, hogy bevezette az egységes parancsnoki irányítást. Ő korának legracionálisabban gondolkodó stratégája. Bukásának fő oka abban keresendő, hogy egy átmeneti korban él, amikor a zsoldos seregek nimbusza már leáldozik, az állandó hadsereg felállítása pedig épp csak elkezdődik.

És ebben más Gusztáv Adolf serege: ő hozza létre az első állandó hadsereget Európában. Ez már nemzeti hadsereg, svéd szabad parasztokból áll. A Hókirály serege nem dinasztikus érdekekért harcol, mint Wallensteiné, hanem a svéd nemzeti érdekekért. Gusztáv Adolf katonai reformja abból áll, hogy a gyalogsági és tüzérségi fegyvernemet elválasztja egymástól, önálló csapatnemmé teszi. A svéd gyalogság és lovasság együttműködése is az ő érdeme.

A svéd hatalom "meteorszerű felemelkedése" Gusztáv Adolf uralkodása idején indul el. A 30 éves háborúban a svéd hadsereg 72 ezer főből áll, melynek felét szabad parasztok alkotják. Wallenstein ellen mintegy 40 ezer fős hadsereget állít ki.

Wallenstein és Gusztáv Adolf hadászati újításai példaképpel szolgálnak Európának. A franciák már a XVII. században megvalósítják az állandó nemzeti hadsereget, melyet a poroszok fejlesztenek tökéletessé a XVIII. században. Hogy mennyire fontos a XVII. században az állandó hadsereg felállítása, azt bizonyítják a török kiűzésére írt hadtudományi munkák.

A hadügy fejlesztése a XVII-XVIII. században alapvető követelmény a nagyhatalmi státusz megtartásához, amit bizonyít a korszak egyik definíciója, mely szerint a XVIII. század az állandó zsoldoshadsereggel megvívott dinasztikus háborúk kora.

(1991. március)